

ГЕНРІ ЛОНГФЕЛЛО – ПОПУЛЯРИЗАТОР УКРАЇНСЬКИХ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНТОЛОГІЇ ПОЕТА «ВІРШІ РІЗНИХ МІСЦЕВОСТЕЙ»)

Анотація. На основі невідомого досі матеріалу із зарубіжжя у статті здійснено літературознавчий аналіз поезій на українознавчу тематику англійською мовою та перекладів українських поетичних творів і народних пісень, які увійшли у 20-й том 31-томної антології «Вірші різних місцевостей» за редакцією Г. Лонгфелло. Відзначено піонерську, посередницьку і популяризаторську роль поета у романтичній рецепції української культури в Північній Америці та англомовному світі середини XIX століття.

Ключові слова: антологія, літературознавчий аналіз, переклад, переспів, поезії, пісня, козак.

Аннотация. На основе неизвестного доселе материала из зарубежья в статье осуществлен литературоведческий анализ стихотворений на украиноведческую тематику на английском языке и переводов украинских поэтических произведений и народных песен, вошедших в 20-й том 31-томной антологии «Стихотворения о местностях» под редакцией Г. Лонгфелло. Отмечено пионерскую и популяризаторскую роль поэта в романтической рецепции украинской культуры в Северной Америке и англоязычном мире середины XIX века.

Ключевые слова: антология, литературоведческий анализ, перевод, перепев, поэзии, песня, казак.

Summary. On the basis of still unknown material from abroad the author of the article makes a literary analysis of English poetry on Ukrainian subjects and translations of Ukrainian poetry and folk songs that were included in the 20th volume of 31-volume anthology of "Poems of Places", edited by H. Longfellow. The poet's pioneer, mediatory and popularization role in the romantic reception of Ukrainian culture in North America and English-speaking world in the mid-nineteenth century is noted.

Key words: anthology, literary analysis, translation, rehash, poetry, song, Cossack.

Літературні взаємини між Г. Лонгфелло та Україною мають двосторонній характер. Американський митець відіграв особливу роль у світовій рецепції українства в другій половині XIX століття, а отже, і в міжлітературній комунікації. Ці контакти були зовнішніми і опосередкованими. Відомо, що американський поет редагував 31-томну антологію «Вірші різних місцевостей» («Poems of Places») [12]. Це видання є рідкісним, воно відсутнє у фондах бібліотек України, Москви, Санкт-Петербурга. Антологію можна знайти в бібліотеці Гарвардського університету, де свого часу викладав Г. Лонгфелло. Вона виходила протягом чотирьох років (1876-1879) і відображає літературний космополітизм поглядів письменника. Це найоб'ємніша в історії світової літератури антологія, яка охоплює майже всі країни і континенти. Вона ознайомлює з історією, побутом, географією Англії, Уельсу, Ірландії, Шотландії, Данії, Ісландії, Норвегії, Швеції, Франції, Савойї, Італії, Іспанії, Португалії, Бельгії, Нідерландів, Швейцарії, Австрії, Німеччини, Греції, Туреччини, а також Азії, Африки, Америки. 20-й том видання був присвячений Росії. До нього увійшли й поезії на українознавчу тематику англійською мовою, англійські переклади поезій інших авторів, переклади українських поетичних творів і пісень (всього 17).

Зміст 20-го тому віршованої антології аналізує російський літературознавець В. Александров у публікації «Лонгфелло про Росію» [1]. Дослідження подібного характеру, але у більш стилістичній формі проводить М. Алексеев у статті «Віршована антологія Лонгфелло про Росію» [2]. В українській лі-

тературній критиці про це видання згадують Л. Первомайський [9, с.50] та Р. Зорівчак [4, с.149].

Зупинимося на обставинах роботи Г. Лонгфелло над укладанням антології, її сприйнятті після виходу, а також проведемо літературознавчий аналіз окремих поетичних творів про Україну, які увійшли до неї.

У підготовці видання американському поетові допомагав товариш Джон Оуен, який перевіряв і встановлював авторство віршів. Це була найбільш приваблива і цінна поетична скарбниця, хоча тираж її з невідомих причин був незначний. Із передмови до видання дізнаємося про мотиви, що спонукали Г. Лонгфелло взятися за цю справу: «Це зібрання «Віршів місцевостей» було створене частково для задоволення, яке отримуєш при його підготовці, і частково для задоволення, яке я сподіваюся принести тим, хто прочитає його сторінки [11, с.114]». Антологія створювалася в той час, коли поет не виходив зі свого будинку через хворобу, яка не дозволяла йому займатися більш серйозними справами. Він брав томи знаних майстрів і позначав уривки, які планував помістити в антологію. Ця робота відволікала і цікавила його. Переважно вибиралися уривки із великих творів з широкого кола авторів. Г. Лонгфелло включав у зібрання найцікавіші поезії класиків про визначні місця. Він жалкував, що йому не вистачало матеріалу на цю тематику, тому звертався за допомогою до знайомих. Проте Лонгфелло не брав усе, що йому траплялося під руку, доволі прискіпливо проводячи відбір, хоч його критикували за те, що упустив деякі відомі вірші. Він писав і власні

поезії для антології для того, щоб заповнити місце після внесених змін, коли не було інших віршів.

Американська преса позитивно відгукнулася на появу антології. «Бостонський кур'єр» писав: «Ці маленькі книги, маленькі, але чарівні, є літературними скарбами, і завдяки їм жодна хвилинка не є неприємною чи некорисною [12, с.І]». Журнал «Southern Quarterly» теж високо оцінив працю Г. Лонгфелло: «Дивуєшся, коли виявляєш, наскільки багатим є підбір творів найкращих поетів усіх країн. Кожен том – це добірне зібрання найбільш прекрасних поезій [12, с.І]».

20-й том «Віршів різних місцевостей» складається із вступної частини, 42 розділів та додатка. Розділи називають різні географічні місцевості, які входили тоді до складу Росії, серед яких «Ріка Альма», «Алупка», «Байдар», «Балаклава», «Ріка Березина», «Бесарабія», «Бородіно», «Крим», «Ріка Дон», «Ріка Двіна», «Естонія», «Лапландія», «Москва», «Ріка Нева», «Нижній Новгород», «Ражин», «Санкт-Петербург», «Севастополь», «Смоленськ», «Утвінськ», «Ріка Волга», «Ворскла», «Кавказькі гори», «Колхіда», «Сибір» та інші. Всього у томі налічується 103 поезії. І хоча М. Алексєєв відзначає загалом бідність поетичного змісту збірника, проте в ньому знаходиться чимала частина творів про Україну. Деякі з них поміщені у вступній частині: «Козак», «Козацька пісня», «Козацька зимова пісня» і «Пісня про козака». Про останні дві поезії М. Алексєєв додає: «... через відсутність матеріалу довелося надрукувати тут же ще дві «козацькі пісні». Із яких одна є близьким перекладом із Ф. Рюкєрта, а інша із П. Ж. Беранже!» [2]. Бралися перекладені англійською мовою твори європейських авторів, очевидно, через брак поетичного матеріалу про Україну для антології та географічну віддаленість описуваних місцевостей.

Лонгфелло черпав матеріал для своєї антології з різних джерел, серед яких «Російська антологія» Баурінга (Бостон, 1821-1823), книга Тальві «Історичний погляд на мови та літературу слов'янських народів. З оглядом їх народної поезії» (Нью-Йорк, 1850), монографія англійського славіста В. Рольстона «Пісні російського народу» (Лондон, 1872), періодична преса Великої Британії, а також збірники відомих фольклористів XIX століття: М. Максимовича, І. Срезневського та інших. Авторами окремих поезій були англійці (Сауті, Кемпбел, Боулз, Торнбері, Арнольд, Проктор). Найчастіше українські поетичні твори перекладав Анон. Проте зустрічалися й переклади, зроблені з авторів інших європейських країн (Рюкєрт, Беранже, Ярославец, Козлов). Таким чином, американці ознайомилися з Україною через посередництво інших авторів, через їх сприйняття українських історичних подій та постатей. Прикметно, що значне місце в томі відведено творам на козацьку тематику («Їхав козак за Дунай», «Козацька пісня», «Козацька зимова пісня», «Пісня козака», «Батько полку», «На смерть Мартина Пушкаря», «Про козака Саву», «Про Свирговського», «Про втечу трьох

братів з неволі турецької з Азова». Лонгфелло намагався показати, як в піснях українці оспівали свою історію. Він привернув увагу до козаків як виняткових людей, витривалих, винахідливих, які вважали своїм обов'язком захищати рідну землю.

«Козак» – єдиний твір, зазначений як переклад «з української» [12, с.3]. Це пісня-романс С. Климовського «Їхав козак за Дунай» (пер. Анон), розміщена в антології зразу після вступного вірша «Америка Росії». Відома пісня була дуже популярною в Росії і Західній Європі. Це був перший твір, що проник з української пісенно-музичної культури до народу нового континенту. Звідки саме Лонгфелло взяв текст пісні – невідомо, але її англійський переклад вперше з'явився в Америці вже у 1815 році, ще задовго до появи антології, і завоював серця американських композиторів. У пісні йдеться про взаємне, віддане кохання дівчини і козака, затьмарене війною. Зображений ліричний момент прощання перед від'їздом козака за Дунай. У пісні порушуються проблеми особистого щастя, захисту рідного краю, при цьому національне ставиться вище особистого. Зіставивши переклад української пісні, вміщений в антології, із варіантом, який подає Г. Нудьга у монографії «Українська дума і пісня в світі» [7, с.365] і називає автором перекладу М. Люїса, бачимо, що англійські тексти майже збігаються. Це означає, що автором перекладу пісні «Їхав козак за Дунай» та багатьох інших перекладів, які Лонгфелло помістив в антологію і вказав їх перекладачем Анона, був саме М. Люїс, а Анон, ймовірно, його псевдонім. Незначні розходження англійських текстів підтверджують думку Г. Нудьги про те, що текст М. Люїса був згодом дещо підправлений. Г. Нудьга припускає, що М. Люїс зустрів у США людину, яка привезла з Росії один із пісенників, знала українську мову й допомогла М. Люїсу точно відтворити зміст пісні.

Відтворена пісня є переспівом, вона дещо розширена порівняно з першотвором. Кількість строф збільшена (якщо у М. Максимовича 6 строф, то у перекладі Анона – 8). Перекладач додає від себе дві строфи (III і IV) та змінює кінцівку. Зворотний переклад українською мовою тексту пісні свідчить про те, що чотири строфи англійського тексту (I, II, V і VI) майже дослівно передають український оригінал. Інших чотири строфи є вільною словесною імпровізацією на мотиви, висловлені в українському тексті пісні. Так, IV строфа не суперечить загальному змісту зображуваного епізоду: «Любий козаче, не засмучуй мене, //Хіба я мушу тебе втрачати, ти не можеш мене покинути?//Звичайно, смуток позбавить мене життя, //Якщо я втрачу тебе!». Завершальна строфа продовжує романтичну картину прощання: «Потім, склавши руки на грудях і зітхаючи, //Вона поспішила, майже нежива, додому, //Не знала бідна дівчина, //Як стримати свій плач [переклад наш]».

Здебільшого ключові образи збережені, часто розширені відповідно до уяви перекладача. Відт-

ворено інтонаційний малюнок пісні, для якого характерні окличні конструкції. Зберігається плавність звучання, нейтральна лексика, повтори. Прикладом вдалого відтворення паралельних синтаксичних конструкцій, а також досить близької передачі змісту можуть слугувати наступні рядки:

*«Білих ручок не ламай,
Ясних очей не стирай, –
Мене з війни із славою
К собі очікуй!» [5, с.38]*

*«Break not thus your hands with wringing;
Hush the sob, and dry the tear!
Soon from battle laurels bringing,
Love, expect me here» [12, с.3].*

Труднощі викликали в Анона відтворення епітетних конструкцій із зменшувально-пестливими суфіксами («конику вороненький», «білих ручок», «ясних очок»). Частково змінений порядок римування (в українській пісні чергуються строфи ааба і аабс, в англійському перекладі – абаб і аааб).

Переклад інших творів, як вказувалося в антології, був здійснений з російської. Це пояснюється тим, що в історичних публікаціях говорилося про Україну, козаків як історичні факти, пов'язані з Росією. Тому козак іноді трактувався як частина буття Росії, а отже, й пісню називали російською.

Наступний твір – анонімний переклад «Козацької пісні» [12, с.4], який складається із двох строф. Названа пісня привернула увагу Лонгфелло своєю рідкісністю та оригінальним змістом. Вона починається із звертання до вітрів Туреччини, які повинні летіти, щоб наздогнати козацький загін, який із шаблями в руках несеться над високими буйними травами, ступає по піщаних пустелях. Його не можуть наздогнати ні вітри, ні води. II строфа теж починається із заклику до сміливих козаків, перед якими не може встояти ворог. Вони розбіють його боязкі ряди, як під копитом коня розсипається пісок. Сам нечистий втече від козаків. Таким чином, оспівуються козацькі риси – безстрашність, відвага, козацька звитяга. У пісні звучать закличні інтонації, рефрен-епіфора підкреслює силу козаків «із довгими списами в руках». Високопоетичний образ козака створений за допомогою яскравих епітетів, порівнянь і відповідає історичній дійсності.

В антології знаходимо й поезії про донських козаків. З історії відомо, що після зруйнування Січі царицею Катериною частина козаків підкорилося Туреччині, а частина служила російському царю. У «Козацькій зимовій пісні» (автор Рюкерт, пер. Брукс) зображується нелегка доля донського козака, який воює із французами, німцями на стороні царя Олександра [12, с.5]. У поезії «Батько полку» змальовуються воєнні події XVIII століття на українських землях під час російсько-французької війни [12, с.51]. Донські козаки допомагають росіянам. Торнбері зображує героїчну сторінку історії Франції. З його точки зору вижити у поєдинку з козаками вважалося героїзмом. Фран-

цузи визнавали їх могутню силу. У «Пісні козака» (автор – П. Беранже, пер. Анон) зображена участь козаків у французькій війні, яка тривала з 1814 року [12, с.9]. Це ода козаку, який бере участь у поході, сподіваючись на ліквідацію кріпосного ладу в Україні та отримання вільних земель.

Лонгфелло не міг оминати своєю увагою один із класичних українських творів – думу «Втеча трьох братів з города Азова, з турецької неволі» (перекладач Анон). Цей переклад був передрукований з анонімної рецензії на збірку «Українські народні пісні» М. Максимовича (1934), опублікованої 1841 року в лондонському журналі «The Foreign Quaterly Review» («Зарубіжний щоквартальний огляд»). Він був зроблений не з оригіналу, а з польської інтерпретації, здійсненої М. Грабовським та опублікованої у 1837 році [8, с.58]. Названий твір належить до найдавнішого циклу українських дум, що відображають взаємини українського й турецького народів, їх боротьбу та життєві трагедії [12, с.32]. Старші брати, залишивши в голому степу на вічну смерть свого молодшого брата, теж гинуть від рук яничарів. Смерть усіх братів трактується як неминуха кара за зраду і злочин по відношенню до рідного. Ця дума вважається шедевром української епічної творчості і відома більше ніж у 50 варіантах. Вона представляє собою своєрідний психологічний твір – показ родинних стосунків, прояв характерів залежно від ситуації, засудження зради, оспівування вірності. Дума має повчальний характер, наголошуючи на тому, що міцність родини є запорукою міцності держави. Прочитавши український твір в англійському перекладі, американці мали змогу дізнатися про загальнонаціональні архетипи та пріоритети, моральні чесноти, смислоцінні орієнтири життя українського народу. Серед них – культ матері, материзни, рідної землі, невиситима жага свободи, які пронизують високогуманний твір.

Англійська інтерпретація української думи відзначається високим рівнем майстерності. Перекладачеві вдалося відтворити образну систему першотвору. Збережена символіка думи – «сизі орли» («eagles brown»), «вовці-сіроманці» («grey wolves»), що є символом ненажерливості й ненаситності, а також «сиза зозуленька» (brown cuckoo) – символ смутку, яка оплакує найменшого брата. Засоби англійської мови обмежені у відтворенні емоційно забарвленої лексики («три брати рідненьких», «сиза зозуленька»). Переважно зберігаються постійні повтори, використані для уповільнення подій, підкреслення основних моментів змісту («милосердний Бог» – «merciful God», «тернові вітки» – «thorn-branches»). Не відтвореним залишилося дієслівне римування, характерне для українських дум. Перекладач адекватно інтерпретує епітетні конструкції першотвору, а також порівняння. Для аргументації нашого спостереження зіставимо уривки:

*Где се взялась сива зозуленька, в головах сідала,
Жалібно кувала;*

Як сестра брата, або мати сина оплакала
[3, с.48].

Whence came the brown cuckoo that sat by his head,

That sat by his head and sang piteously?

As a sister bewails her brother dead,

Or a mother her son, so wailed she! [12, с.35]

Заперечне порівняння у початкових рядках думи, яке допомагає усвідомити тему і зав'язку твору, перенесене в цільову мову. Не зовсім точна смислова відповідність пов'язана із розходженнями у різних варіантах думи. Порівняймо:

*Із города із Азова не великії тумани вставали –
Три брата рідненьких із города із Азова утікали:* [3, с.46]

Dark clouds give not forth those specks in the sky

That rise up, Azoff, o'er thy city so fair;

But brethren three, and in secret they fly

From their cruel captivity there [12, с.32].

Лонгфелло включив в антологію вірш «Дніпро» (автор Ярославец, перекладач Анон), в якому прославляється краса цієї величної і прекрасної ріки [12, с.55]. Він також помістив в антологію вірш «Київ» російського автора Івана Козлова в перекладі Анона [12, с.73], тому що хотів повернути увагу до цього древнього міста з його величними історичними пам'ятками.

Поезія «Могила Говарда» (автор – Боулз) увійшла до розділу «Херсон» [12, с.72]. У ній йдеться про англійського воїна, який брав участь у війні Туреччини з Англією проти Росії і загинув біля Херсона, де і знаходиться його могила. Не викликає здивування і те, що англійський поет зображує у вірші козака як холодну, безжалісну людину, яка не зважає на крик під час різанини, веде через гинучий натовп знесиленого коня. Розділ «Одеса» включає дві поезії – «Тигр» Арнольда та «Одеса» Е. Проктора, які теж присвячені подіям російсько-турецької війни.

Американського поета цікавили й видатні історичні постаті України, зокрема козацькі гетьмани. Так, розміщена у виданні «Дума про гетьмана Івана Свирговського» (перекладач Анон) [12, с.5] була записана понад 150 років тому М. Максимовичем, а її переклад передрукований з уже згадуваної анонімної рецензії на його збірник «Українські народні пісні», опублікованої в англійському журналі «The Foreign Quarterly Review» («Зарубіжний щоквартальний огляд»). Давня народна дума присвячена Івану Свирговському – одній із найзагадковіших постатей у нашій історії, бо про нього відомо вкрай мало. Легендарний гетьман козаків у XVI столітті очолював походи запорозьких козаків на султанську Туреччину у відповідь на численні грабіжницькі напади її орд на Україну, Росію, Польщу. За його гетьманування козацькі війська суттєво впливали на військово-політичну ситуацію не лише в Україні й Польщі, але й Туреччині, Молдові, Валахії. У творі подано одну із версій заги-

белі гетьмана. Знаємо, що ініціатором походу на Дунай був молдавський господар Івоня, що спільно з козаками мав намір дати вирішальний бій туркам. Проте султан кинув проти невеличкого козацько-молдовського війська 200-тисячну армію, що на той час здатна була вразити уяву будь-якого полководця. Зрозумівши, що цієї битви їм не виграти, господар Івоня по-лицарськи запропонував Свирговському залишити його табір і, рятуючи його військо, повернутися в Україну. Проте Свирговський відмовився залишити в смертельній небезпеці свого союзника віч-на-віч з турками. Дотримуючись кодексу лицарської честі, він залишився разом із козаками взяти участь у битві, і значна частина їх, разом з гетьманом, загинула, але з честю. Розправа над гетьманом адекватно відтворена в англійському перекладі, щоправда, без збереження характерного дієслівного римування. Для аргументації зіставимо уривки:

Як того пана Івана,

Що Свирговського –

Гетьмана,

Да як бусурмани піймали,

То голову йому рубали,

Да на бунчук вішали,

Да у сурми вигравали,

З його глузували [10, с.76].

When the Hetman John Swiergowski

To the Turks became a prey;

There they slew the gallant chieftain,

They cut off his head that day.

Their trumpets they blew, and his head on a spear

They set, and they mocked him with jest and with jeer [12, с.75].

Дума увійшла до географічного розділу під назвою «Киїлія», що є назвою міста Галицького князівства, заснованого давньоукраїнцями. Тому Свирговський із козаками не полишали мрії повернути приднаїнські землі Україні. У творі теж згадується це славне місто, де височить могила гетьмана. Переклад, як і оригінал, не відзначається особливою образністю, але поетичні звертання автора до могутніх вітрів, чорних вітрів та жайворонків перенесено в англійський варіант.

Лонгфелло вирішив за допомогою поетичного слова донести до американського читача відомості про історичні події XVIII століття, які відбувалися на території України. Симпатії англійського автора Сауті в «Полтавській битві» – на стороні російського царя [12, с.109]. Це пояснюється тим, що позиція імперської Росії була відома у світі і прийнята як концепція сильної держави («Полтава» О. Пушкіна), а національна ідея закабаленої України не змогла пробитися у світ, в Європу й існувала хіба що в творах заборонених донедавна українських письменників, які не були перекладені і тому залишались донедавна невідомі (тетралогія «Мазепа» Б. Лепкого, поема під такою ж назвою В. Сосюри, що була розпочата 1929 року, завершена у 1959-1960 роках, а надрукована аж у 1988

році, чи опубліковані у 1925 році фрагменти із поеми «Мазепа» (що увійшли до збірки «Сагайдак») рано померлого Ю. Дарагана у 1926 році. У вірші не згадується про таємне об'єднання козаків зі шведами. Сауті засуджує жорстокого, несправедливого, гордого Карла, що покрити себе ганьбою.

У «Полтаві» англійський поет Кемпбел оспівує рядового шведського воїна, який гине у битві Карла із московським військом [12, с.111]. Автор засуджує завойовницькі наміри шведського короля, який намагається показати силу, утвердити свою владу, незважаючи на втрачені життя своїх воїнів.

Лонгфелло вибирав для антології й історичні народні пісні, в яких розповідається про трагічну загибель козацьких гетьманів. Автор народної пісні «На смерть Мартина Пушкаря» із розділу «Ворскла» (пер. Робінсон) доніс до нас у цій пісні ім'я полтавського полковника Мартина Пушкаря (р. н. невід. – 1658), колоритної фігури в історії України [12, с.165]. Тереза Робінсон (псевдонім Тальві) – американська письменниця і перекладачка, проживала майже 14 років в Україні, як дослідник цікавилася українською літературною та фольклорною творчістю. Текст історичної пісні вона взяла із «Запорожской старины» І. Срезневського, виданої 1833 року у Харкові.

Популярна історична народна пісня «Ой був у Січі старий козак» має в антології назву «Пан Сава і лісовики» (пер. Анон, хоча В. Кухалашвілі, О. Кабкова та Р. Зорівчак називають перекладачем Тальві) [12, с.221]. Пісня є переспівом, транслятор зберігає зміст лише деяких фрагментів, а значна частина пісні створена на свій, досить своєрідний лад.

В окремому розділі «Україна» Г. Лонгфелло помістив поему Д. Г. Байрона «Мазепа», один із двадцяти різножанрових художніх творів світової літератури про загадкову та водночас трагічну постать українського гетьмана. І. Мазепа змальований у поемі як борець за свободу рідної держави й народу [12, с.123]. Вказуючи на особливості зображення його постаті в поемі Байрона, В. Матвіїшин зазначає: «Цілоком зрозуміло, що автор-романтик не вдається до реалістичного відтворення історичного тла тогочасних подій, а високопоетично змальовує страждання та муки героя, що винесли його згодом на п'єдестал слави. Саме ця думка є домінантою твору, що символізує тернистий шлях будь-якого генія до всезагального визнання [6, с.5]». В антологію увійшли усі 20 пі-

сень поеми, але без збереження епіграфа, взятого із праці Ф. Вольтера «Історія Карла XII». У ньому йшлося про одну із юнацьких пригод І. Мазепи. Відсутність епіграфа певним чином послаблює розуміння поетичного змісту твору. Саме юнацька пригода гетьмана, яку він оповідає своєму союзнику, шведському королю Карлу XII, і лягла в основу поеми Байрона. Мазепа згадує про те, як служив пажем польського короля Яна-Казимира і мав любовну інтригу з жінкою одного польського вельможі. Коли той дізнався про це, то звелів прив'язати голого Мазепу до дикого коня й пустити в степ. Коли кінь примчав з ним на Україну, Мазепу врятували козаки, які повернули його до життя. Після перенесених жорстоких мук він невдовзі став гетьманом. «Історія України, – як зауважує В. Матвіїшин, – Байроном представлена досить абстрактно, поза простором і часом, що цілоком зрозуміло, адже він ніколи не бачив цієї землі [6, с.37]». Мова поеми відзначається лексико-емоційним багатством, великим ліризмом, психологізмом у зображенні стану головного героя.

Проведений аналіз української частини 31-томної антології «Вірші різних місцевостей» дозволяє стверджувати, що Г. Лонгфелло, майстер сильного і простого виразу людських почуттів, міфотворець і мораліст, запеклий мандрівник і літературний космополіт, був важливою зв'язковою ланкою між нашими літературами і культурами в XIX столітті. Ця велетенська праця, в якій опубліковано 17 українських поетичних творів і пісень, а також поезії з українською тематикою представників інших літератур, засвідчує піонерську роль Лонгфелло у романтичній рецепції української культури в Північній Америці та англослов'янському світі середини XIX століття. До антології увійшли давні рідкісні українські поетичні зразки, як в перекладах, так і в переспівах. Засобами художнього слова Г. Лонгфелло привернув увагу американської читацької громади до України, її героїчного минулого, козацтва. В окремих віршах Україна виступає лише тлом історичних подій. Інтерпретація історичних подій України позначена ставленням до них самих авторів поезій. Залишається дослідити, чи не залишила праця над українською частиною антології слідів на оригінальній творчості великого американця останніх років його життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров В. Лонгфелло о России / В. Александров // Альманах библиофила. – Вып. 15. – М.: Книга, 1983. – С. 215-222.
2. Алексеев М. Стихотворная антология Лонгфелло о России / М. П. Алексеев // Научный бюллетень ЛГУ. – 1946. – №8. – С. 27-28.
3. Дума про втечу трьох братів з неволі турецької з Азова / Українські народні думи [за ред. П. Кирдана]. – М.: Наука, 1972. – С. 72-78.
4. Зорівчак Р. Генрі Лонгфелло українською мовою / Р. Зорівчак // Всесвіт. – 1982. – №3. – С. 148-149.

5. Їхав козак за Дунай. // Українські народні пісні. – К.: Мистецтво, 1951. – С. 38-39.
6. Матвійшин В. Образ гетьмана України Івана Мазепи у західноєвропейському красному письменстві / В. Матвійшин // Обрії. – 1997. – №1. – С. 32-38.
7. Нудьга Г. Українська дума і пісня в світі: у двох книгах / Г. Нудьга. – Львів: Ін-тут народознавства НАН України, 1998 –.– Книга II. – 1998. – 512 с.
8. Нудьга Г. Українські думи в англійських перекладах і критиці / Г. Нудьга // Радянське літературознавство. – 1966. – №4. – С. 56-64.
9. Первомайський Л. Генрі Вордсворт Лонгфелло // Леонід Первомайський. Творчий будень. Статті, спомини, замітки. – К.: Рад. письменник, 1967. – С. 28-56.
10. Похід Свірговського на Волощину. // Думи / упор. текстів, вступ. ст., прим. та комент. А. Нудьги). – К.: Рад. письм., 1969. – С. 76.
11. Kennedy, W. Sloane. Henry W. Longfellow: Biography, Anecdotes, Letters, Criticism / W. Sloane, Kennedy. – Acron, Ohio: The Saalfeld Publishing Company. New York. Chicago, 1903. – 358 p.
12. Poems of Places Edited by Henry Wadsworth Longfellow. – Boston: Houghton, Osgood and Company. Cambridge: The Riverside Press, 1878. – V. 20. – 247 p.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2011